

Búzafajták és állományvédelem a sárgarozsda évében

Dr. Petróczi István Mihály, Csősz Lászlóné dr.

Gabonakutató Nonprofit Kft., Szeged

Az idei búzaszezont méltán nevezhetjük a sárgarozsda évének. Az országban több helyen már 2013-ban megfigyelt gombabetegség (*Puccinia striiformis* var. *striiformis*) a hosszú ős és az enyhe tél következményeként nagyon korán (március elején) megjelent búzavetéseinken. A patogén források zavartalan áttelelése, valamint a hűvös, csapadékos, párás, szeles tavaszi időjárás erős fertőzéseket eredményezett. Minden eddiginél nagyobb országos járvánnyal szembesültünk 2014-ben. A korai megjelenést a bőjti szelekkel rohamosan terjedő, gyors felszaporodás követte. A Szeged-Óthalmon beállított kísérlet kezeletlen parcelláin már május 9-ére súlyos fertőződés alakult ki, sőt május 14-ére a legfogékonyabb fajtának a kalászaiban is megjelentek a tünetek („paprikás búza”). Az elmúlt 30 évben hasonló mértékű epidémiával nem találkoztunk. A betegség rendkívül agresszív károsító. Ahol nem, vagy csak késlekedve védekeztek ellene, jelentős termés-csökkenéseket okozott (ocsút). Utoljára 2001-ben volt kisebb sárgarozsda járvány Magyarországon. Ritka „vendég” lévén, a rezisztencianemesítés nehéz ellene, így a termesztett búzafajták egy része fogékony erre a betegségre.

Az első foltszerűen megjelenő tüneteket március végén figyeltük meg területünkön. Ekkor döntöttünk úgy, hogy a sok genotípust tartalmazó kísérletet, az eredeti céltól eltérve, kissé a sárgarozsdára hangoljuk. Összesen 44 őszi kalászos fajtát és fajtajelöltet vizsgáltunk, amelyek közül 34 kenyérbúza, 4 durum, 6 tritikálé volt. Négy védekezési változatot állítottunk kísérletbe:

1. Kezeletlen kontroll
2. Egyszeri „késleltetett védelem” (április 23-án a kalászhányás kezdetén)
3. Két védekezés (április 1-jén az első tünetek után + május 9-én, újrafertőződéskor)
4. Három védekezés (április 1. + április 23. + május 9.)

A továbbiakban a kenyérbúza eredmények fontosabb tendenciáit tárgyaljuk, a teljesség igénye nélkül.

A minősített fajták kontroll parcelláin az átlagos fertőzöttség megközelítette az 50 %-ot, a fajtajelöltek kevésbé fertőződtek. A késleltetett egyszeri kezelés hatására a két csoport hasonlóan viselkedett, a kétszer és háromszor védett állományok gyakorlatilag tünetmentesek maradtak. A kontroll parcellákhoz képest mindhárom fungicid technológia jelentősen csökkentette a fertőzést (1. ábra).

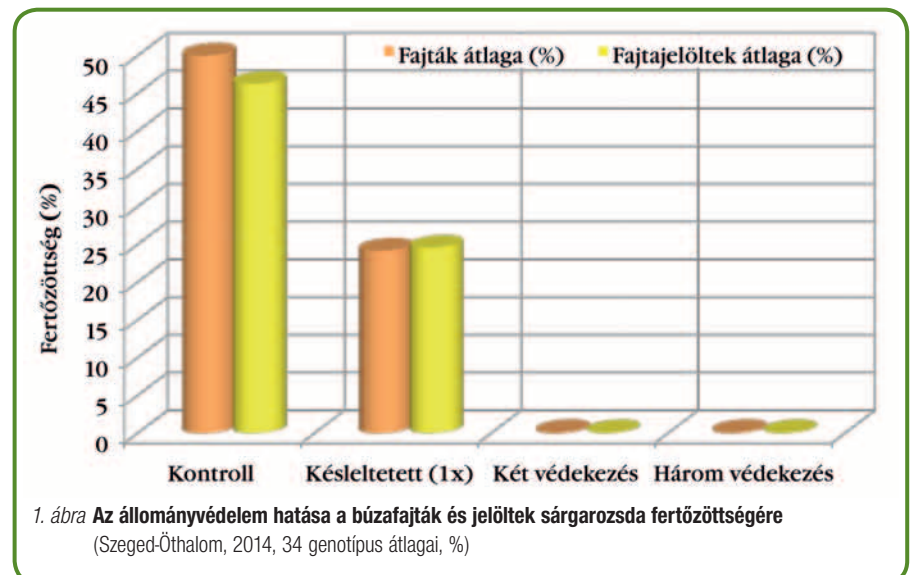
A kontroll parcellák alapján a fajtákat és a fajtajelölteket három fogékonyági csoportba (0-30 %, 30,1-60 %, 60,1-100 %) soroltuk. A fajták 32 %-a kevésbé, 27 %-a közepesen és 41 %-a erősen fertőződött (2. ábra). Hasonló arányokat állapítottunk meg a fajtajelölteknél is.

A fajták és fajtajelöltek termését a kontroll parcellákon fejlődő sárgarozsda nagymértékben csökkentette. A késleltetett kezelés hatására a fertőzés mérséklődött, ám a termés-csökkenés jelentős maradt. A vizsgált 19 minősített fajta átlagában, védekezés nélkül (kontroll) 4,2 t/ha termést értünk el (1. táblázat). Ehhez képest a késleltetett, egyszeri állományvédelem átlagosan (D1) 1,1 t/ha, a kétszeri védekezés (D2)

1,47 t/ha, a háromszori (D3) 1,57 t/ha (35 %) terméstöbbletet eredményezett. Ez utóbbi adta a fajták átlagában a legnagyobb (5,78 t/ha) szemtermést. A fajtajelöltek minden változatban bízható eredményeket adtak. A kontroll parcellákon (4,8 t/ha) 14 % haladást mutatott a fajtához képest (4,2 t/ha).

A „fogékony” fajták közül, a fungicid kezelésekre legjobban reagáló GK Kalász kontroll termése 2,06 t/ha volt. Az egyszeri permetezés 3,03 t/ha-ral, a háromszori 4,4 t/ha-ral növelte a termését a kontrollhoz képest. Tehát a háromszori védekezés a „fogékony” fajta termését több mint háromszorosára 6,45 t/ha-ra növelte, így a termés rangsor végéről az első közé került. Jólabb szerepet játszott a védekezés a „kissé fogékony” (jobb ellenállósággal rendelkező) GK Petur fajtánál. Fungicid alkalmazása nélkül is 5,68 t/ha termésre volt képes, amit az egyszeri permetezés (D1) 0,22 t/ha-ral, a kétszeri (D2) 0,61 t/ha-ral, a háromszori (D3) 0,64 t/ha-ral (11 %-kal) javított. Ez esetben az intenzív védekezéssel elért legnagyobb termés 6,32 t/ha volt.

Tehát okszerű, jól időzített védekezéssel a „fogékony” fajta is kiváló eredményt ad, technológiai kockázata azonban nagyobb, mint az „ellenálló” fajtáé. Kísérletünkben a kétszeri és há-

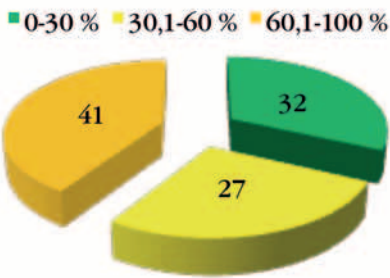

skalája kapható a piacon.

A korai (közel preventív) védekezésnél a legtöbb triazol hatóanyagú termék a sárgarozsda ellen megbízható védelmet ad. Mivel a betegség gyógyítása (kuratív alkalmazás) kevésbé hatásos, a megkésett védekezés és a dóziscsökkentés (takarékoság!) jelentősen befolyásolja a szerek hatékonyságát és hatástartamát. Erre vonatkozóan – a sárgarozsda fertőzés gyakorisága és mértéke alapján – az Angliában végzett hivatalos összehasonlító vizsgálatok tekinthetőek mértékadónak (HGCA adatbázis). Vizsgálatainkban, több év alapján az *epoxikonazol* hatóanyaggal érték el a legjobb eredményeket. (A kísérletben ezt a hatóanyagot használtuk.)

Nemesítőként a sárgarozsda évét hasznosnak kell tartanunk. Lehetőség nyílt arra, hogy a nálunk eddig ritka betegségre is szelektáljuk törzseinket. Számos, az elmúlt években kiválónak ítélt törzstől most meg kell válnunk, ami részben csalódás. Am fennmaradt a „szűrőn” néhány kiváló fajta, fajtajelölt, és törzs, amelyek az eddigieknél is megbízhatóbbak, piacképesebbek lesznek. Növekvő vetésterületük a sárgarozsda járvány esélyeit csökkentheti Magyarországon. Hogy jövőre megismétlődik a járvány, vagy sem, elsősorban azon múlik majd, hogy milyen lesz a tél. A sárgarozsda a fagyos napokat, hagyományosan nem éli túl. Persze hőmérséklet toleranciája változhat is. Amennyiben újra támad 2015-ben, már felkészültebbek lehetünk. Megfelelő fajtákkal, jó védekezéssel a járványok elkerülhetőek.

Am ez csak az egyik tanulsága az idejé esztendőnek. Egyre gyakrabban halljuk, hogy nem érdekes a búza minősége, csak teremjen 8 tonnát hektáronként. Hogy is van ez? Még a gyenge években is többet termelünk, mint amennyit felhasználunk! A kínálati piac szezontól függően árazza a búzát, akkor fizeti meg a minőséget, amikor hiány van belőle. Idén is így történik ez. Tehát a fajták versenyében mértékadó marad a betegség-ellenállóság, a klímaturés, a minőség és a termőképesség leghasznosabb összhangja. Lehet, hogy ez a takarmánybúzáknál 5-10 %-kal kevesebb termést eredményez, de biztosan és jó áron eladható, valódi jövedelemtöbbletet.

2. ábra Őszi búza fajták megoszlása sárgarozsda fertőzöttségük alapján (Szeged-Óthalom, 2014, %)

A kérdések megválaszolásához fontos támpontokat adnak a kísérleti eredmények. Kezdjük a végérről!

Nem csak a szomszédos tábla veszélyeztetet. *A sárgarozsdának nincs távolság. Uredospórái a széllel messziről, a szomszéd megyéből, vagy országrészekből egyaránt gyorsan fertőzik a fogékony búzákat.* Az idén rendkívül széles tavaszunk volt. Kísérletünkben a fogékony és az ellenálló, vagy védett fajták szomszéd parcellákon, egymás-

Célcsoport	Kontroll	Késleltetett (1x)	D(1)	2x védett	D(2)	3x védett	D(3)
Búza fajták	4.20	5.31	1.10	5.67	1.47	5.78	1.57
Búza jelöltek	4.80	5.74	0.94	5.98	1.18	6.08	1.28
GK Petur	5.68	5.90	0.22	6.29	0.61	6.32	0.64
GK Kalász	2.05	5.07	3.03	6.20	4.15	6.45	4.40
Átlag	4.18	5.50	1.32	6.03	1.85	6.15	1.97

1. táblázat Fungicid kezelések hatása az őszi búza szemtermésére (Szeged-Óthalom, 2014, t/ha)

romszori permetezések termésre gyakorolt hatása között, csak a fogékony fajtáknál találtunk jelentős eltérést. A toleránsakat elég volt egyszer permetezni.

A folyamatosan erős infekciós nyomás mellett, *védekezés nélkül* a legnagyobb (5,0 t/ha feletti) termésüket adó fajták a GK Szilárd, GK Petur, GK Pilis, GK Fény, GK Csillag és a GK Körös voltak. Ugyanezek a fajták a négy technológiai változat (kontroll és a fungicid kezelések) átlagában 6,2-6,6 t/ha termésüket adták. A kísérleti csúcsot a GK Szilárd érte el, védekezés nélkül 6,13 t/ha, egyszeri (késleltetett) védekezéssel 7,72 t/ha eredménnyel.

A járvány terjedésének idején a termelők gyakran ismétlődő kérdéseket (GYIK) vetettek fel:

1. Csak kalászhányáskor – a rozsdá és a fuzárium ellen egyszerre – tervezem védekezni, mint minden évben. A felső leveleken sok a sárgarozsda, és még jó két hét van a kalászhányásig. Mit tegyek, várhatok még?
2. Már háromszor kezeltem, mégis fertőződik az állomány. Nem hatnak a szerek! Mivel permetezzek? Melyik a legjobb fungicid a sárgarozsda ellen?
3. Mennyi ideig tart a gombaölő hatás? Kétszer védtem a búzáimat, a szomszédomé „füstöl a rozsdától”. Újrafertőzheti az állományomat?

tól 30 cm távolságra helyezkedtek el. *A fertőződésben nem a fertőző forrás távolsága a meghatározó, hanem a védettség (genetikai és vegyszeres) színvonala. A fungicid hatástartama a fajta ellenállóságától is függ.* Kísérletünkben az április 1-jén kezelt (szomszédos) parcellák többsége egy hónapig tünetmentes volt. A fogékony genotípusokon május első hetében kezdődött az újrafertőződés, ami meghatározta az utolsó permetezési időpontunkat (május 9.).

A kísérletben a kalászosításra időzített egyszeri védekezés (április 23.) a korán fertőződött genotípusokat csak részlegesen védte, a korábbi permetezés (április 1.) teljesen. Ez 1 t/ha-t is meghaladó különbségeket eredményezett termésben. *Tehát a fogékonyabb fajta permetezése nem halogatható, a tünetek megjelenésekor permetezni kell.*

A hatékony szerek közül nehéz kiválasztani a legjobbat. Sok múlik az időzítésen és nem mindig a legolcsóbb megoldás adja a várt eredményt. Réz-zel, kénnel, morfolinnal (stb.) nem lehet a rozsdák ellen hatékonyan védekezni. Sajnos gyakran előfordult, hogy szakértelem hiányában olyan olcsó termékektől vártak eredményt, amelyek nem tartalmaztak alkalmas hatóanyagot. Pedig a hatékony triazol-csoport (*ciprokonazol, epoxikonazol, tebukonazol, protiokonazol, fluzilazol* stb.) és strobilurin kombinációik széles

Gábor Dénes-díj 2014

A NOVOFER Alapítvány Kuratóriuma kéri a gazdasági tevékenységet folytató társaságok, a kutatással, fejlesztéssel, oktatással foglalkozó intézmények, a kamarák, a műszaki és természet-tudományi egyesületek, a szakmai vagy érdekvédelmi szervezetek, ill. szövetségek vezetőit, továbbá a Gábor Dénes-díjjal korábban kitüntetett szakembereket, hogy jelöljék Gábor Dénes-díjra azokat az általuk szakmailag ismert, kreatív, innovatív, jelenleg is tevékeny, az innovációt aktívan művelő (kutató, fejlesztő, feltaláló, műszaki-gazdasági vezető) szakembereket, akik a műszaki szakterületen:

- ▶ kiemelkedő tudományos, kutatási-fejlesztési tevékenységet folytatnak;
- ▶ jelentős, a gyakorlatban az elmúlt 5 évben bevezetett, konkrét tudományos és/vagy műszaki-szellemi alkotást hoztak létre;
- ▶ megvalósult tudományos, kutatási-fejlesztési, innovatív tevékenységükkel hozzájárultak a környezeti értékek megőrzéséhez, a fenntartható fejlődéshez;
- ▶ személyes közreműködésükkel megalapozták és fenntartották intézményük innovációs készségét és képességét.

A díjak odaítéléséről a kuratórium dönt. A díjak személyre szólnak, így alkotó közösségek csoportosan nem jelölhetők.

A díj csak egyszer nyerhető el és a kuratórium nem adományoz posztumusz díjat.

Az ideális jelölt teljesen új tudást létrehozó szakember, akinek műszaki-szellemi alkotását eredményesen hasznosítják, aki ismereteit a gyakorlatban alkalmazza, látóköre messze meghaladja a szűken vett szakterületet, és a felterjesztéskor még nem töltötte be az 55. életévét.

A kuratórium fenntartja magának a jogot arra, hogy a tárgyévét megelőző évek jelöltje számára is adományozzon díjat, amennyiben a jelölt a tárgyévi felhívás minden kritériumának megfelel és a jelölők, valamint az ajánlók a kuratórium ez irányú megkeresése során fenntartják korábbi javaslatukat.

Speciális feltételek

A kuratórium az elmúlt 5 évben folytatott, kiemelkedően eredményes innovatív teljesítmény elismeréseként Gábor Dénes-díjat adományoz a jelöltek közül kiválasztott, Magyarországon élő, magyar állampolgársággal rendelkező alkotónak, valamint a határainkon túl élő, magyar nemzetiségű, magyarul tudó alkotónak.

A határainkon túl élő magyar alkotó elismerésére javaslatot tehetnek a Magyarország határain túli (ezen a magyarság értendő a világban) magyar szakmai, valamint civil szervezetek és felsőoktatási intézmények vezetői is.

Az adatlap, a felhívás és a jelöléssel (előterjesztéssel) kapcsolatos részletes tudnivalók letölthetők: <http://www.novofer.hu/alapitvany/tartalom/menu/80>

A jelölést (előterjesztést) mind elektronikusan (alapitvany@novofer.hu), mind papíralapon (1112 Budapest, Hegyalja út 86.) be kell nyújtani. Az elektronikus jelölés beküldési, a papíralapú jelölés

postára adási határideje: 2014. október 10.

Eredményhirdetés és díjátadás: 2014. december

A beérkezett jelölések átvételéről a jelölők, az elbírálás eredményéről a jelölők, a kitüntetést elnyerők esetén a jelölők, az ajánlók és a díjazott jelöltek közvetlen értesítést is kapnak. A díjazottak személyét a díjátadást követően honlapunkon és a szakajtóban is nyilvánosságra hozzuk.

További felvilágosítás:

E-mail: alapitvany@novofer.hu

Tel.: 1/319-8913, Fax: 1/319-8916, Mobil: 30/4848-004

Dr. Gyulai József, a kuratórium elnöke